

YAZIM KURALLARI

BÜYÜK HARFLERİN YAZIMI

A. Cümle Büyük Harfle Başlar:

Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.

UYARI: İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz:

Bu bina bile – henüz iki yıl önce yıl önce yapılmıştı – sarsıntıya dayanamamıştı.

UYARI: İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar:

Şair olmak isteyen gençler, size şunu öneriyorum: İşe dilinizi iyi öğrenmekle başlayın.

UYARI: İki noktadan sonra cümle ve özel ad niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bunlar büyük harfle başlamaz:

O eski masanın üzerinde o kadar çok şey vardı ki: kirli bardaklar, yıpranmış kitaplar, boya kalemleri, mektup zarfları...

UYARI: Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime özel ad değilse büyük harfle başlamaz:

2012 yılının hepimiz için özel bir anlamı olacak.

B. Özel Adlar Büyük Harfle Başlar:

1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar:

Mustafa Kemal Atatürk, Nurullah ataç, Picasso vb.

Takma adlar da büyük harfle başlar: Adli(Aşık Ömer), Kirpi (Refik Halit Karay), Server Bedi (Peyami Safa) vb.

2. Kişi adlarından önce ve sonra gelen unvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar: Kaymakam Ahmet Bey, Dr. Elif Hanım, Sayın Prof. Dr. Murat Baran, Cahit Efendi, Bay Ömer Mutlu vb.

Akrabalık adı alıp olup lakap veya unvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar: Baba Tahir, Dayı Ömer, Arap Baba, Nene Hatun vb.

UYARI: Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar: Fatma ablam, evimizin en neşeli bireyidir.

3. Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar: Sayın Bakan, Sayın Başkan,

Mektuplarda ve resmi yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar: Sevgili Kardeşim, Aziz Dostum

4. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar: Karabaş, Minnoş, Pamuk vb.

5. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar: Alman, Arap, İngiliz, Türk.

6. **Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:** Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça.
 7. **Devlet adları büyük harfle başlar:** Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri.
 8. **Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar:** Müslümanlık, Müslüman; Musevilik vs.
 9. **Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar:** Tanrı, Allah, Azrail, Cebrail, Zeus, Kibele
 10. **Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:** Merkür, Neptün, Satürn vb.
- Uyarı: Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar:** Acı haberi duyunca adamın dünyası yıkıldı.
11. **Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde doğu ve batı sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır:** Batı medeniyeti. Bu sözler yön bildirdiğinde yer adından sonra gelirse küçük , önce gelirse büyük yazılır: Bursa'nın doğusu, Ankara'nın batısı , Kuzey Kıbrıs vs.
 12. **Yer adları (kıta, bölge, il, ilçe, köy, semt vb.) büyük harfle başlar:** Afrika, Asya; Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu; İstanbul, Taşkent; Turgutlu vb.
 13. **Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:** Ağrı Dağı, Sapanca Gölü, Anadolu Yakası, Çanakkale Boğazı vb.
- Uyarı: Özel ada dahil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar:** Konya ili, Sivrice ilçesi, Uzungöl beldesi vb.
14. **Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, cadde sokak kelimeleri büyük harfle başlar:** Gazi Caddesi, Cumhuriyet Mahallesi, Kemer Sokak vb.
 15. **Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar:** Dolmabahçe Sarayı, Galata Köprüsü vb.
- Uyarı: Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda, yer adının ilk harfi büyük yazılır:** Hisar'dan, Boğaz'dan, Köşk'e vb.
16. **Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:** Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu vb.
 17. **Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:** Medeni Kanun, Türk Bayrağı Tüzüğü vb.

Uyarı: Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi her yıl 1 Ekim’de toplanır. Bu yıl ise Meclis, yeni döneme eren başlayacak.

18. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste vb.) her kelimesi büyük harfle başlar: Safahat, Kendi Gök Kubbeimiz, Sinekli Bakkal; Türk Dili, Türk Kültürü, Varlık; Resmi Gazete vb.

Uyarı: Özel ada dahil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz: Milliyet gazetesi, Türk Dil dergisi vs.

Uyarı: Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı, vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır: Kırık Hayatlar, Savaş ve Barış vb.

19. Ulusal, resmi ve dini bayramlarda anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar: Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı vb.

20. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar: Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Avrupalı, Avrupalılaşmak vb.

Uyarı: Para birimleri büyük harfle başlamaz: avro, dinar, dolar, lira, kuruş, liret vb.

Uyarı: Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

21. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar: Antep fıstığı, İnegöl köftesi, Adana kebabı, Hindistan cevizi vb.

C. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:
20 Ekim Salı günü toplantı varmış.

D. Tabela, levha ve levha niteliğindeki yazılarda geçen kelimeler büyük harfle başlar: Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Başkan, Doktor, Otobüs Durağı vb.

E. Kitap, dergi vb.nde bulunan resim, çizelge tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar. Açıklayıcı yazı cümle niteliğinde değilse sonuna nokta konmaz.

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik kelime olurlar. Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik ve ayrı olarak yazılır.

A. Bitişik yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik kelimeler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılır:

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: kahvaltı (kahve altı), birbirine (biri birine), kaynana (kayın ana), nasıl (ne asıl) vb.

2. Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler etmek, , eylemek, olmak, yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır: emretmek, sabretmek, kastetmek vb.
3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır:
 - a. Bitki adları: aslanağzı, keçiboynuzu, kuşburnu vb.
 - b. Hayvan adları: danaburnu (böcek), vb.
 - c. Yiyecek adları: bülbülyuvası (tatlı), kadınbudu (köfte), tavukgöğsü (tatlı) vb.
 - d. Gök cisimlerinin adları: Büyükayı (yıldız kümesi), Demirkazık (yıldız)
 - e. Renk adları: camgöbeği, vişneçürüğü, baklaçiçeği, balköpüğü vb.
4. –a, e-, -ı, -i, -u, -ü zarf fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek ve yazmak fiilleriyle yapılan tasviri fiiller bitişik yazılır: bakabilmek, alıvermek, uyuyakalmak, düşeyazmak vb.
5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: kapkaç, seçal, tutkal, veryansın, yapboz vb.
6. –an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve –miş/-miş sıfat fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: cankurtaran, çöpçatan, dalgakıran, gökdelen; sporsever, basınçölçer vb.
7. Her iki kelimesi de (-dı/-di/-du/-dü/-tı/-ti/-tu/-tü) belirli geçmiş zaman veya –r/-ar/-er geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır: dedikodu, kaptıkaçtı, biçerdöver, konargöçer vb.
8. Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: ayakaltı, bilinçaltı, şuuraltı; akşamüstü, akşamüzeri vb.
9. İki veya daha çok kelimedenden oluşmuş il, ilçe, semt vb. yer adları bitişik yazılır: Gaziantep, Gümüşhane; Karşıyaka, Pınarbaşı vb.
10. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb yer ve kuruluş adlarında unvan kelimesi sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır: Nailbey, Bayrampaşa, Davutpaşa (mahalle); Ertuğrulgazi (ilçe), Kemalpaşa (ilçe) vb.
11. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır: güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu vb.
12. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu halde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:
 - a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: başhekim, , başkahraman, başkent, başkomutan vb.
 - b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları: aşçıbaşı, binbaşı, elebaşı, mehterbaşı vb.
 - c. Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik kelimeler: ağabey, beyefendi, hanımefendi, hacıağa vb.
 - d. Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbirisi belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.
13. Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi vb.
14. Hane, name, zade kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: dershane, kahvehane, yazıhane, beyanname, seyahatname vb.
15. –zede ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır: depremzede, kazazede, afetzede vb.
16. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay vb.

B. Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

1. Etmek, , eylemek, olmak, yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır: arz etmek, göç etmek, ilan etmek, kabul etmek, not etmek, söz etmek vb.
2. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.
 - a. **Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:** köpek balığı, ipek böceği, ardıç kuşu vb.
 - b. **Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:** ayrık otu, çörek otu, eğrelti otu, ateş çiçeği vb.
 - c. **Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:** alçı taşı, bileği taşı, çakmak taşı, arap sabunu, el sabunu vb
 - d. **Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler:** Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, keçi yolu vb.
 - e. **Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:** açık oturma, açık öğretim, ana dili, Ay tutulması, baş ağrısı, baş belası vb.
 - f. **Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:** dil bilimi, edebiyat bilimi, gök bilimi vb.
 - g. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler: talaş böreği badem yağı kuyruk yağı
 - ğ. **Gök cisimleri:** Çoban Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı, vb.
 - h. **Organ ve organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:** aşık kemiği, elmacık kemiği, serçe parmak, şehadet parmağı, yüzük parmağı vb.
 - i. **Zamanla ilgili birleşik kelimeler:** bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu vb.
3. **Dış, iç, sıra sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:** ahlak dışı, çağ dışı, din dışı, kanun dışı; olağan dışı, yasa dışı; ceviz içi, hafta içi vb.
4. **Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek çok; çift sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:** alt kurul, alt yazı; üst küme; ana bilim dalı, ana dili; ön söz, ön yargı; art damak vb.

Satır sonuna Sığmayan Sözcüklerin Yazımı

1. Türkçede satır sonunda kelimeler bölünebilir fakat heceler bölünemez. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna kısa çizgi (-) konur.
2. İlk heceden sonraki heceler ünsüzle başlar. Bitişik yazılan kelimelerde de bu kurala uyulur: ba - şöğ - ret - men, il - ko - kul, Ka -ra-os-ma-noğ-lu vb.

-----Balı-

kesir

3. Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz:

-----a-

raba değil.

-----ara-

ba.

Kesme işareti satır sonuna geldiğinde yalnız kesme işareti kullanılır; ayrıca çizgi kullanılmaz:

-----Sakarya'

nın.

-----Ankara'

dan.

-----2015'

te.

İKİLEMELERİN YAZIMI

ikilemeler ayrı yazılır: ağır ağır, birer birer, tek tek, adım adım, uzun uzun, çeşit çeşit, kara kara (düşünmek), üç beş (gün), yirmi otuz (kişi); bata çıka, çoluk çocuk, düşe kalka vb.

İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır: baş başa, diz dize, el ele, göz göze, iç içe

ALINTI KELİMELERİN YAZIMI

Alıntı kelimelerin yazılışlarıyla ilgili bazı noktalar aşağıda gösterilmiştir.

- 1. Çift ünsüz harfle başlayan Batı kökenli alıntılar, ünsüzler ara sıra ünlü konmadan yazılır:** program, broşür, gram, kral, plan, staj, spor, , trafik, tren, klinik, klasik vb.
- 2. İki ünsüzle biten Batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:** lüks, film, teyp, form, modern, slayt vb.

KISALTMALARIN YAZIMI

A) Kuruluş, ülke, kitap, dergi, yön adlarının kısaltmaları her kelimenin ilk harflerinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır: THY (Türk Hava Yolları), TDK (Türk Dil Kurumu), ABD (Amerika Birleşik Devletleri), vs.

Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür: BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), vb.

UYARI: Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harfle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılamaz.

B) Kitap, dergi, kuruluş, yön adlarıyla element ve ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya

kelime grubu;özel ad ,unvan veya rütbe ise ilk harfi büyük, cins isim ise ilk harfi küçük olur.İng (İngilizce),Cumhuriyet Mah.(Cumhuriyet Mahallesi),Prof.(Profesör),Dr.(Doktor),Av.(Avukat),Alb.(Albay),sf.(sıfat), ed.(edebiyat) vb.

C) Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır: AB 'nin,TDK'den, THY'de , TRT'den,TL'nin vb.

UYARI: Numara sözünü kısaltılması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre verilecektir. No'lu, No'suz..

SAYILARIN YAZIMI

1) Sayılar harflerle de yazılabilirler : elli metrede, bir yıldır, on altı yaşında, beşinci katta vb.

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü,istatistik verilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır: 23.30 'da,13.00 'te, 3000 lira, 200.000 asker vb.

2) Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar ayrı yazılır: iki yüz,üç yüz altmış beş,bin iki yüz elli bir vb.

3) Para ile ilgili işlemlerle senet , çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır:
#ellibeşbinyediyüzotuz#

UYARI: Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz. 8.'inci değil 8'inci , 2.'inci değil 2'inci vb.

7) Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir: 2'şer değil ikişer,5'er değil beşer vb.

8) Bir zorunluluk olmadıkça cümleler rakamla başlamaz.

BAZI SÖZCÜK VE EKLERİN YAZIMI

Soru eki mı/ mi/mu/mü'nün Yazılışı

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar: Baktın mı? , Size inanır mı? , Olanları sen mi anlattın ?

Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır: Gelecek misin? Biliyor muyuz?

Çocuk muyum? Güler misin, ağlar mısın?

Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığında da ayrı yazılır. Hiç mi hiç şaşırmadım.

Yağmur yağdı mı dışarı çıkamayız.

Bağlaç olan da / de'nin Yazılışı

Bağlaç olan da/de ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar. Arabayı da sattı evi de. Bilse de onun yerini yine bize söylemez.

Uyarı: Ayrı yazılan da/de hiçbir zaman ta/te biçiminde yazılmaz: Gidip de gelmemek gelip de görmemek var.

Uyarı: Da/de bağlacını kendisinden önce kelimedenden kesme ile ayırmak yanlıştır: İstanbul da turne kapsamına alındı.(İstanbul'da turne kapsamına alındı değil)

Bağlaç olan ki'nin yazılışı

Bağlaç olan ki ayrı yazılır: Bilmem ki, demek ki, kaldı ki.

Sana istediklerini alacağım yeter ki bana yardım et.

Birkaç örnekte ki bağlacı kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: belki, çünkü, halbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki.

Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı

Sıfat veya zarf görevindeki pekiştirmeli sözler bitişik yazılır: büsbütün, çepeçevre, çırılçıplak, düpedüz, , güpegündüz, mosmor, paramparça, sapasağlam, sapsarı, sırlıslık vb.

2012 KPSS LİSANS

İnsan her gün bir şarkı dinlemeli, iyi bir şiir okumalı, güzel bir resme bakmalı ve aklıbaşında

Birkaç güzel söz söylemelidir ki günlük yaşamın

II

III

koşturmacası içinde estetik duyarlığını kaybet-

IV

V

mesin.

Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V

CEVAP: A

2012 - KPSS / ORTAÖĞRETİM

Pers İmparatorluğu, Ege'den İndus'a, Libya çöllerinden

I

II

Orta Asya'ya uzanan topraklara hükmetti ve büyük bir

III

uygarlık oluşturdu. Ama büyük İskender'den sonra o

IV

uygarlıktan geriye hiçbir şey kalmadı.

V

Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

CEVAP: D

2012 - KPSS / ÖN LİSANS

Gökova Körfezi'ndeki Okluk Koyu'nun girişinde bir

I

heykeltıraşımızın yaptığı deniz kızı heykeli var. Kaya-

II

lıklar üzerindeki heykel, 1995 yılının 28 Ekim Günü

III

"bir şükran borcu olarak" dikilmiş. Heykelin üzerinde şu

IV

sözler yazılı: "Bu deniz kızı, düşlerini süsleyen cennete erişebilmek için, nice engin denizler, ufuklar aştı. Kıtalar, adalar, koylar dolaştı. Ta ki Gökova'ya ulaşana kadar."

V

Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

CEVAP: C

KPSS-ORTAÖĞR. / 2008

Beykoz, Boğaziçi'nin sondan bir önceki iskelesi. Şirin

I

bir İstanbul semti. Cevizi, paçası ve lezzetli balıkla-

II

ıyla ünlü. Sakin ve çalışkan halkı yıllar boyu,

III

yemyeşil tepelerinin betonlaşmasına gücünün

IV

yettiğince karşı koymuş. Tepelerinde bir zamanlar padişahların ava çıktığı güzelim koruların ancak bir kısımı kurtarılabilmiş.

V

Bu parçadaki numaralanmış sözlerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

Cevap: E

KPSS-ORTAÖĞR. / 2008

Türkiye'nin 400 m uzunluğundaki en büyük havaala-

I

II

nı 10 Temmuz'da açılıyor. Ayrıca 17.000 m²

lik ala-

III

nıyla Topkapı sarayından sonra yurdumuzun ikinci

IV

büyük müzesi de burada bulunuyor.

V

Bu cümlelerdeki numaralanmış sözlerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V

Cevap:D

TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ

A) ÜNLÜLER (SESLİLER) VE ÖZELLİKLERİ

Ünlü: Ses yolunda bir engelle karşılaşılmayan ve söylenirken başka bir sesin yardımına ihtiyaç duyulmayan sesler denir. Dilimizde 8 ünlü harf vardır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü

	DÜZ		YUVARLAK	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
KALIN	a	ı	o	u
İNCE	e	i	ö	ü

a) Büyük Ünlü (kalınlık, incelik) Uyumu

Çok heceli Türkçe sözcüklerde ünlüler hep kalın ya da ince olmak zorundadır. Buna büyük ünlü uyumu denir.

Seninle bir yağmur başlıyor iplik iplik

Bir güzellik doğuyor yüreğime şiiirden.

Martılar konuyor omuzlarıma

Gözlerin "İstanbul" oluyor birden.

**Yandaki dizelerde altı çizili "İstanbul" dışındaki bütün kelimeler büyük ünlü uyumuna uymaktadır.

→ Bu kurala uymayan durumlar,

*Bazı Türkçe sözcükler uğradığı ses değişikliği nedeniyle bu kurala uymazlar.

Ana > anne karındaş > kardaş > kardeş alma > elma

*Türkçede bazı ekler bu kurala uymayabilir. Çünkü bu ekler kelimenin son sesine göre değişmezler. Bu eklerin geldiği kelimelerin büyük ünlü uyumu kuralına uymadığı durumlar da vardır.

sözleş-iyor(kaçıyor=uyar)

-ken:uyur-ken,konuşur-ken(geçerken=uyar)

-ki:okulda-ki,onda-ki(penceredeki=uyar)

-leyin:sabah-leyin,akşam-leyin(geceleyin=uyar)

-daş:meslek-taş,ülkü-daş(yurttaş=uyar)

-(i)mtırak:yeşil-ımtırak,ekşi-mtırak(sarımtırak=uyar)

-gil:dayım-gil,Orhan-gil(Emregil=uyar)

*Büyük ünlü kuralı "tek heceli" kelimeler,"birleşik sözcükler" ve "yabancı dillerden alıntı olan kelimelerde" aranmaz.

Atatürk, bir, tek, kök, televizyon, hanımeli, köpebalığı

b) Küçük Ünlü(Düz-Yuvarlak) Uyumu

Sözcüklerdeki düzlük ve yuvarlaklık durumuna göre oluşturulan uyumdur.Bu kural iki yönlüdür.

1)Türkçe sözcüklerde düz ünlülerden (a,e,i,i)sonra yine düz ünlüler (a,e,i,i) gelir.

Birinci hece:a,e,i,i → ikinci hece:a,e,i,i

2)Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde yuvarlak bir ünlü (o,ö,u,ü)varsa sonra gelen hecede ya geniş-düz(a,e) ya da dar-yuvarlak(u,ü) ünlüler bulunur.

Birinci hece: o,ö,u,ü → a,e

→ikinci hece

→u,ü

Ne hasta bekler sabahı

Ne taze ölüyü mezar

Ne de şeytan bir günahı

Seni beklediğim kadar

*Yandaki dizelerde tek heceli kelimeler dışındaki bütün kelimelerde küçük ünlü uyumu kuralına uyulmuştur. Tek heceli kelimelerde aranmaz.

→Bu kurala Uymayan Durumlar

*Birleşik sözcükler ve yabancı sözcükler bu kurala uymayabilir.

Açıkgöz, mahkum, mektup, Kadıköy

*"o"sesi cümle başında değilse her zaman küçük ünlü uyumunu bozar.

Kupon, doktor, kamyon, krampon

*"-yor "eki küçük ünlü uyumuna hiçbir zaman uymaz.

Ağlıyor,konuşuyor,geliyor,bakıyor

c) Ünlü Düşmesi(Hece Düşmesi)

Ünlü düşmesi en genel ifadelerle Türkçede beş şekilde karşımıza gelir.

_İki heceli olan ve ikinci hecesinde dar ünlü(ı,i,u,ü) bulunan sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde sözcüğün ikinci hecesindeki dar ünlü düşer.Bu durum genellikle organ adlarında akrabalık bildiren kelimelerde olur.Burada dikkat edilmesi gereken diğer husus da gelen eklerin "çekim eki" olmasıdır.Türerken ünlü düşmesinden bu yönüyle farklıdır.

Oğul-um=oğlum

alın-im=alınım

Fikir-im=fikrim

keyif-im=keyfim

Nesil-im=neslim

kahır-ından=kahrından

*Hece düşmesi yapılmamış kelimelerin yazımı yanlıştır. Hece düşmesi olması gereken yerde düşme yapılmazsa yazım yanlışı ortaya çıkar.

_ Türkçede bazı sözcükler türerken de ünlü kaybına uğrayabilirler.

Sarı-ar=sarardı

yeşil-er=yeşerdi

oyun-a=oynadı

Ayır-im=ayırım

sızı-la=sızladı

çağır-ı=çağrı

Yumurtala-dı=yumurtladı

sıyr-ık=sıyrık

devir-im=devrim

Besi-le-di=besledi

yalın-ız=yalnız

koku-la=kokladı

Uyu-ku=uyku

savur-uk=savruk

yanıl-ış=yanlış

_Türkçede iki kelime birleşirken ünlü düşmesi olabilir."etmek, eylemek,olmak"yardımcı fiillerinin birleşmesi sırasında isim soylu sözcükte ünlü düşmesi görülür.

Sabır et=sabret

keşif et=keşfet

şükür et=şükret

Hapis ol=hapsol

kahır ol=kahrol

kayıp et=kaybet

_Ünlü ile biten bir sözcüğün ünlü ile başlayan bir sözcükle birleşmesi sırasında iki ünlü yan yana gelemeceği için düşme görülür.

Ne asıl=nasıl

ne için=niçin

kahve altı=kahvaltı

Cuma ertesi=cumartesi

*bakacak- idi=bakacaktı

geliyor-imiş=geliyormuş

*çocuk-idi=çocuktu

küçük-imiş=küçükmüş

*çocuk-iken=çocukken

küçük-iken=küçükken

d) Ünlü Türemesi

-Küçültme eklerinin(-cik,-cık)kullanıldığı bazı kelimelerde ünlü türeyebilir.

Genç-cik=gencecik dar-cık=daracak

Bir-cik=biricik az-cık=azıcık

-Pekiştirme ekleri (m,p,r,s)kullanılarak pekiştirme yapılırken ünlü türeyebilmektedir.

Sır-sıklam=sır-ıl-sıklam sap-sağlam=sap-a-sağlam

Çır-çıplak=çır-ıl-çıplak güp-gündüz=güp-e-gündüz

Yap-yalnız=yap-a-yalnız çep-çevre=çep-e-çevre

-Ünsüzle biten fiillere –yor eki getirildiğinde oraya yardımcı ünlülerden (ı,i,u,ü) biri girerek ünlü türemesi meydana gelir.

öl-ü-yor gel-i-yor uç-u-yor bak-ı-yor

e) Ünlü Daralması

-Sözcüklerin sonlarında bulunan geniş ünlüler(a,e)"-yor"ekinin darlaştırıcı özelliğinden dolayı daralarak "ı,i,u,ü" dar ünlülerine dönüşür.a,e→ı,i,u,ü

Bekle-yor=bekliyor sakla-yor=saklıyor ye-yor=yiyor

Özle-yor=özlüyor başla-yor=başlıyor dinle-yor=dinliyor

-Kaynaştırma ünsüzü "y"den önceki düz-geniş (a,e)ünlüler daralırsa yazım yanlış olur."-yor"ekinin olmadığı yerde daralma olmayacağını unutmamak gerekir.

Doğru yanlış

Gel-me-y-en → gel-mi-y-en

De-me-y-en → de-mi-y-en

Al-ma-y-an → al-mı-y-an

Oku-ma-y-an → oku-mu-y-an

-Kaynaştırma ünsüzü sadece "-de" ve "ye"-fiillerinde daraltma yapar.

Doğru yanlış

di-y-en → de-y-en

yi-y-ecek → ye-y-ecek

diy-ecek → de-y-ecek

yi-y-en → ye-y-en

-"-ıp,-ip"ve "-ınca,-ince"zarf-fiil ekleri,"-de"fiiline geldiğinde daralma olmadığına dikkat etmeliyiz.

f) Kaynaştırma

Türkçede iki ünlü yan yana gelmez.Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse araya "y,ş,s,n" kaynaştırma ünsüzlerinden biri girer.Bu olaya "kaynaştırma" denir.

Elma-y-ı

aklı-n-ı

Para-s-ı

su-y-a

Altı-ş-ar

araba-s-ı

*İki ünlü arasına girmeyen
"y,ş,s,n"ler kaynaştırma sesi
değildir.

g) Ulama

Ünsüzle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük gelirse,ilk sözcüğün son sesini ikincinin ilk hecesine bitişik okumaya ulama denir.

Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker **Bu dizelerde () işaretli yerlerde ulama yapılır.

Gökten ecdad inerek öpse o pak alını değer

ÜNLÜ DEĞİŞİMİ (Kökte Ünlü Değişimi)

"ben"ve "sen" şahıs zamirlerinde görülen bu ses hadisesinde ismin "-e"hal eki "ben ve sen" zamirlerine gelerek kökte ünlü değişimine neden olur.Sözcüğün kökündeki "e" ünlüsü "a"ya dönüşür.

Ben-e=bana

sen-e=sana

B.ÜNSÜZLERLE İLGİLİ ÖZELLİKLER VE SES OLAYLARI

	SERT	YUMUŞAK
Sürekli	F,h,s,ş	Ğ,j,l,m,n,r,v,y,z
Süreksiz	P,ç,t,k	B,c,d,g

Ses tellerinin titreşimine göre

Çıkış biçimlerine göre

Ünsüzlerle ilgili başlıca ses olayları şunlardır:

1) Sert Ünsüz Benzeşmesi (sertleşmesi)

Sonunda sert ünsüz "f,s,t,k,ç,ş,h,p" bulunan bir sözcüğe "c,d,g" ile başlayan bir ek geldiğinde ekin başındaki ünsüzün sertleşerek "ç,t,k"ye dönüşür.

Kitap-cı=kitapçı

çiçek-ci=çiçekçi

kulak-dan=kulaktan

Et-gin=etkin

iç-dik=içtik

bitmiş-dir=bitmiştir

Değiş-gen=değişken Türk-ce=Türkçe tut-gun=tutkun

Tokat'dan=Tokat'tan Sivas'da= Sivas'ta bit-gi=bitki

Sert ünsüzle biten rakamlardan sonra gelen ekler de sertleşir. Özellikle bu durum yazım yanlışları sorularında karşımıza çokça gelmektedir.

3'te (üçte) 4'tür (dörttür) 5'te (beşte)

Ünsüz benzeşmesi (sertleşmesi) sözcüğün kökünde aranmaz. Herhangi bir ekin olmadığı yerde ses olayı yoktur. Aşağıdaki sözcüklerde ünsüz benzeşmesi görülmez.

*Birleşik sözcüklerde ünsüz sertleşmesi kuralı aranmaz.

Dik-dörtgen ak-ciğer

Üst-geçit rast-gele

*Bağlaç olan "de, da" her zaman ayrı yazılır ve hiçbir zaman sertleşmez eğer ayrı yazılan bir "te, ta" görürseniz her zaman yazım yanlışı olarak işaretleyiniz.

Dondurma soğuyacak ta biz de yiyeceğiz (yanlış)

2. Sert Ünsüz Yumuşaması (Değişmesi)

Türkçe sözcüklerin sonunda "b,c,d,g" sesleri bulunmaz, bunların yerine "p,ç,t,k" gelir. Yabancı sözcükler bu kurala işletilir.

"p,ç,t,k" ünsüzleriyle biten sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek gelirse sondaki ünsüzler yumuşar ve "b,c,d,g (ğ)" ye dönüşür.

Kitap-a =kitaba çiçek-i=çiçeği

Çekiç-e=çekice kanat-ı = Kanadı

*Bazı tek heceli ve yabancı sözcüklerde bazen yumuşama olur bazen olmaz.

At-ı= atı dip-i=dibi

İp-e=ipe kurt-u=kurdu

Devlet-e_devlete gök-ü=göğü

*Özel adlarda yumuşama yazıda gösterilmez.

Karabük'e -> Vadideki Zambak'ı

Mehmet'in

3. Ünsüz Düşmesi

Türkçede "k" ünsüzüyle biten sözcüklerden sonra "-cik" eki gelirse sözcüğün sonundaki "k" ünsüzü düşer.

Küçük-cük=küçücük

alçak-cık=alçacık

Ufak-cık = ufacık

minik-cık= minicik

*"k" ünsüzüyle biten kelimelere getirilen bazı yapım ekiyle kelime türetilirken ünsüz düşmesine uğrar.

Yüksek-l-mek=yükselmek

alçak-l-mak=alçalmak

ufak-l-mak=ufalmak

*Bazı birleşik kelimelerde ünsüz düşmesi olur.

Ast-teğmen =asteğmen

Üst-teğmen=üsteğmen

4.Ünsüz Türemesi

Tek heceli olan bazı sözcüklerin "olmak, eylemek, etmek" yardımcı illeri ile birleşmesi sonucu sözcüğün sonundaki ünsüzler ikizleşir.

His-etmek= hissetmek

af-etmek=affetmek

Zan-etmek =zannetmek

hal-olmak=hallolmak

Ret-etmek = reddetmek

Ünsüzle biten bazı yabancı kökenli kelimelere ünlüyle başlayan ek geldiğinde sondaki ünsüz ikizleşir.

Hak-a=Hakka

sır-ı=sırırı

haz-ı=hazza

Ced-i=ceddi

şer-i=şerri

5."n-b" çatışması (Gerileyici ses benzeşmesi)

Türkçede "b" den önce gelen "n" ünsüzü "m" ye dönüşür.

Tembel | tenbel(yanlış)

cambaz | canbaz (yanlış)

Çember | çenber (yanlış)

Çarşamba | çarşanba(yanlış)

Pembe | penbe (yanlış)

ambar |anbar (yanlış)

6.Ünsüzlerin Yer Değiştirmesi (Ses Göçüşmesi)

Türkçede bazı sözcüklerde ünsüzlerin yer değiştirdiği görülür. Yerel söyleyişlerden kaynaklanan bu durum yazımda gösterilmez.

Doğru

Yanlış

Kibrit

kirbit

Ekşi

eři

Yalnız

yalnız

